

toen het fosfaatmeel (voor bemesting) bijna niet te bekomen was, heeft men naar de oorspronkelijke ligplaats der fosforieten gezocht en ook gevonden. De hellende lagen waren 30 tot 100 cm dik. Wagonladingen zijn met het houweel los geslagen, in 'n expres daarvoor gebouwde fabriek te Ootmarsum gemalen en als fosforietmeel in den handel gebracht. Verder een verkiezelde spons (*Aestyluspongia praemorsa*) en 'n koraal uit 't Siluur van Estland, door het ijs meegebracht (vindplaats de Lutte). Een ammoniet (*Goniatites sphaericus*), afkomstig van de ondercarbonische lagen van 't Ruhrdal, door het Rijn- en Vechtwater hierna toe getransporteerd (gevonden in een grint-groeven bij den Belvédèreberg) en nog enkele jongere ammonieten. Ter vergelijking wordt 'n recente Nautilus getoond. Een pantoffelkoraal (*Calceola*) een ééncellige driekantige koraal uit het Devoon, gevonden bij Gerolstein. Een zeeëgel, door het ijs uit Rügen meegebracht. Ter vergelijking wederom een recente en enkele fossiele zeeëgels uit het Limburgsche Krijt. Ook een mooie hoektand en kies van den diluvialen holenbeer (*Ursus spelaeus*), die ook bij ons in Limburg geen onbekende is en veel gevonden is in de grotten van Frankrijk en België. 't Was geen droge opsomming van steenen en fossielen, maar spr. plaatst dit alles in de streek van Oost-Twente en vooral van zijn geliefde Dinkelland. Voor de aanwezigen was dit een aansporing, om in eigen omgeving goed uit de oogten te kijken, want werkelijk „de steenen spreken”. Tenslotte vertelt spr. iets van de diepboringen en laat aan de vergadering een specimen van een diepboor zien.

De Voorzitter dankt den spreker van harte voor zijn leerrijke voordracht en ook voor het feit, dat hij van Twente de reis hierna toe heeft willen maken, om op de eerste vergadering te spreken en mede leiding te geven aan de excursie in het Leudal, die den volgenden dag zal plaats hebben.

De heer **Geurts** toont een exemplaar van de Aardbeiganzerik, *Potentilla fragariastrum* Ehrh., gevonden in een bosch ten Z. van Echt, de Doort. Deze plant lijkt veel op de boschaardbei, die spr. ook laat zien, doch is in bloeienden toestand door de kleinere, elkaar niet aanrakende bloembladen, in den herfst door de bebladerde, stijve, bijna houtige uitloopers en altijd door de van onderen donker-blauw-groene aan den rand sterker behaarde blaadjes te onderscheiden. Als vindplaats worden gewoonlijk slechts Zuid-Limburg en Nijmegen opgegeven, doch de heer Geurts vond ze reeds een tiental jaren geleden bij Echt. De heer **Pijpers** zegt ze vroeger ook bij Heerlen gevonden te hebben.

De heer **Bronnenberg** laat een exemplaar zien van de Wijngaardslak, *Helix postia* L., gevonden in de buurt van Herkenbosch. De heer **Mertens** heeft een ruiker meegebracht van de thans in de omgeving van Roermond bloeiende bloemen, benevens enkele larven van de mierenleeuw. Pater **Janssen** vraagt, of er in Limburg ook echte zwerfsteenen voorkomen. Naar aanleiding hiervan ontstond zich een interessant debat. Tenslotte vertelt

ons de heer **Smeets** iets omtrent de wijze, waarop de zwerfsteenen hierna toe gekomen zijn.

Na een filmpje over het leven der mieren en termieten, toegelicht door den Voorzitter, volgde sluiting van deze eerste bijeenkomst.

Den volgenden dag had een excursie plaats in het Leudal onder leiding van de heeren **Bernink** en **Mertens**.

E.k. bijeenkomst op Dinsdag 6 Juni, 's namiddags te 6 uur in het Bisschop. College.

Kanne.

Kanne is oud, oeroud, ja zou, volgens 'n vrome legende, 'n brokske zijn van 't Aardsche Paradijs.

Dat kwam zoo.

Na den zondeval van Adam en Eva besloot Onze Lieve Heer 't Paradijs te vernietigen.

En daarom ging Hij staan boven op den Sint Pietersberg, nam den lusttuin, welken hij voor 't eerste menschenpaar geschapen had, in Zijn machtige handen en slingerde hem de Maas in. Voor altijd zou het Paradijs van de aarde verdwijnen...

Maar, bedroefd als Onze Lieve Heer was, wijl Hij dit, Zijn Meesterwerk, tengevolge van 's menschen misdragen, van de wereld ging wegvagen, gaf Hij aan zijn vernielingswerk niet de volle aandacht, zag niet hoe een stuk van 't Paradijs niet terecht kwam in 't water, maar liggen bleef op den rechter Maasoevers, terwijl 'n ander, naar links gevallen, neerplofte in de Jekervallei.

Uit 't eerste groeide Zuid-Limburg, uit 't tweede bloeide Kanne op....

Eenmaal behoorde Kanne tot 't patromoniaal bezit van den H. Lambertus, Bisschop van Maas-tricht.

In oude documenten, tusschen de jaren 965 en 1300, vinden we 't vermeld als Cannes, Kannen, Canna, Canaphia, Cheneffe, Chanaphia, Gineffe, Geneffe, Canne, Kanne en Can. In de 19de en 20ste eeuw werd 't niet anders genoemd dan Canne, in meer moderne spelling thans Kanne geschreven.

Tot aan de Fransche revolutie heeft 't deel uitgemaakt van het Bisdome Luik.

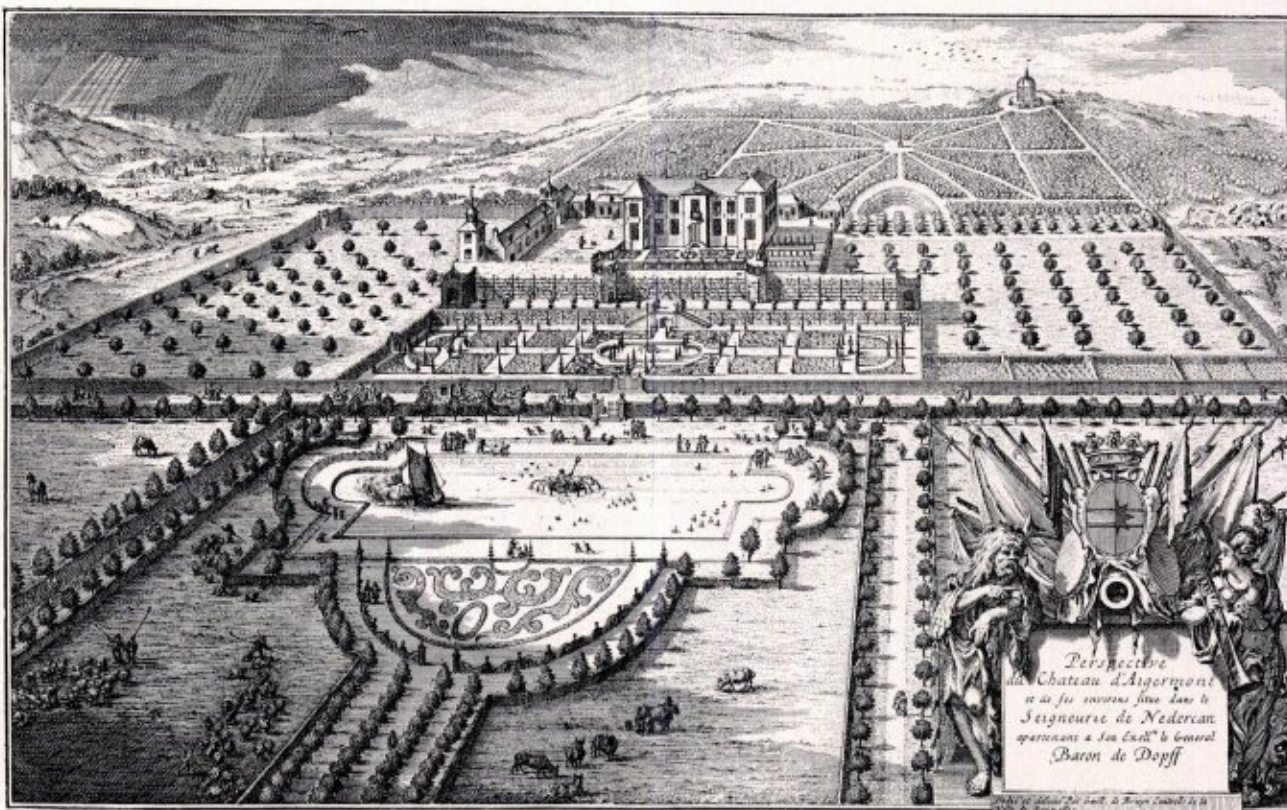
Een deel O p k a n n e kwam in 965 door schenking aan 't kapittel van St. Martinus te Luik, terwijl N e d e r k a n n e bereids vóór 1353 in leen werd gegeven aan de wereldlijke heeren van dien naam.

En zoo zien we twee verschillende Heerlijkheden ontstaan, twee gemeenten, ieder met eigen hof, vierschaar en burgemeester, ofschoon de oppervlakte van heel Kanne niet meer dan 553 ha besloeg.

De Fransche revolutie maakte aan deze Heerlijkheden een einde en verenigde ze weer tot 't ééne oorspronkelijke Kanne.

Doch toen is de Belgische opstand gekomen met het gevolg, dat we Limburg zien verdeelen in een Belgisch en een Nederlandsch Limburg.

De toenmalige kasteelheer, Baron de Thier, wist te bewerken dat 't kasteel met omliggende goede-

KASTEEL VAN NEDERKANNE MET OMGEVING ZOOALS ZE WAREN TEN TIJDE VAN VON DOPFF
IN 'T BEGIN DER 18de EEUW.

(Deze plaat is van belang omdat zij, voor zoover ons bekend, de eenige is waarop tuin- en parkaanleg van een oud kasteel in Zuid-Limburg werd afgebeeld).

ren bij Nederland werden getrokken, terwijl de rest der gemeente bij België kwam.

Kanne moest 193 ha van zijn grondgebied afgeven aan St. Pieter en 't toen pas gevormde Nederlandsche Oud-Vroenhoven. En zoo behield 't nog 360 ha.

Ook tijdens den duur der twee Heerlijkheden heeft Kanne altijd bestaan uit één parochie met één pastoor en één kerkgebouw, waarvan de residentie, gelijk nu nog, te Opkanne was.

Sinds 1647 heeft Nederkanne zijne H. Grafkapel, gesticht door een geboren Nederkanner, 'n zekeren Herman Jekermans, die, ter pelgrimage naar 't Heilig Land gegaan, van daar terugkeerde met plannen voor 't nabootsen in zijn geboortestreek van een dertiental kapelletjes, welke hij op zijn reis had gezien.

Aldus ontstond de eigenlijke H. Grafkapel, waaromheen in 1714 een tweede veel grootere kapel is gebouwd.

De laatrenaissance- of barokgevel van dit opvallende en steeds indruk makende gebouw is door een op pilasters rustend dekstuk gehalveerd. Boven: een afgeknot klokboogveld, bekroond met een timpaan, waarin 't liggende beeld van den gestorven Christus, een biddende Engel aan het hoofd- en voeteinde. Beneden: vier pilasters, twee aan twee en daartusschen de ingangsdeur.

De hardsteen en deurlatei draagt het jaartal in chronogramme zin:

sepULCRO DOMINI JesU gLoriosi = 1714.

„Ter eere van het glorieijke graf van Onzen Heere Jezus”.

In den mergelsteen van het daarboven liggende driehoekige fronton is een feniks uitgestoken, die uit z'n asch verrijst; zinnebeeld van den verrijzenden Christus.

Het pilaster-dekstuk wordt gedeeld door het er bovenuit springende in hardsteen gebeiteld wapenbord van von Dopff: in rood een blauwe balk, waaroverheen een halve ster. Op de linkerhelft van 't schild, dat gedekt is door een kroon van 2 paarlen en 3 fleurons, en omgeven door krijgsattributen. In verheven beeldhouwwerk zijn twee schildhouders, die op een console staan, in mergelsteen uitgebeiteld; rechts een wildeman, links een soldaat in wapenrusting der Ouden; en als bekroning twee Engelen, die een lauwerkrans en twee gekruiste von Dopff's standaarden houden. Onder 't wapenbord daalt dezelfde hardsteen af tot op het front en draagt 't volgend Fransche inschrift:

Daniel Wolff, baron de Dopff,
Seigneur de Nedercan, de Ruiff
et deben, général des dragons

et de cavallerie de l'estat,
velt-marschal lieutenant de sa
maiesté impériale, quartier-maître
général des armées de l'estat des
provinces unies, chevalier de l'ordre
de la générosité de sa maiesté le roy de
Pruce, colonel d'un régiment de dragons
et gouverneur de Maestricht.

't Was Baron von Dopff aan wiens bemoeienissen de totstandkoming der kapel toen mede te danken is.

De 6 m hoge muren zijn opgetrokken in mergelsteen; 't 7.50 m hoge plafond in vorm van tongewelf, is stukadoorswerk, dat naar den Luikschetrant dier dagen, rijkelijk doorweven is met geometrische figuren, druivenbladeren en trossen.

In de kapel bevindt zich de oorspronkelijke H. Grafkamer, zooals ze was in 1647, maar sinds 1716 bekroond met een twee meter hoogen mergelkoepel, in Oosterschen trant opgebouwd en rijkelijk overladen met decoratieve bladeren, druiventrossen, bloemen en engelenkopjes, alles in barokstijl.

Inderdaad een monument, 't welk een bezoek aan de kapel loonend maakt.

Het eikenhouten uit 1716 dateerende en in 1766 wit „gemarmerde” altaar met z'n ionische zuilen en pilasters, op zich zelf al 't aankijken waard, bevat een niet onverdienstelijk, groote schilderij, de kruisafneming voorstellende. Ze zou gemaakt zijn door een zekeren Lainé, een onbekende grootheid uit de schilderswereld.

Ook de eikenhouten communiebank met, in opgelegd snijwerk, de wapenschilden van Leonardus Bonhome en zijne echtgenoot Oda de Glen, en mooi uitgesneden druivebladeren, is waard bekeken te worden.

Snuffelaars naar oude familiewapens kunnen in de kapelramen nog wel iets vinden naar hun gading, al is 't dan ook helaas in den vorm van erg gehavende brokstukken van wapens in kleurig glas, welke eenmaal de zeven vensters der kapel versierden en daarin nu de stille aanklagers zijn van hen die, in den loop der eeuwen, mede oorzaak zijn geweest van verwaarloozing en van vandalisme.

De H. Grafkapel werd bediend door de Reguliere Kanunniken van 't H. Graf, afkomstig van Hoogcruts-Noorbeek; van daar hun naam „Crutsheeren”. Zij vestigden zich, daartoe aangezocht door Herman Jekermans, die als kloosterbroeder in hunne Orde trad, tegenover de oorspronkelijke kapel, waar zij in 1656 het aldaar nog bestaande huis bouwden — (thans bewoond door schrijver dezes) — waarin zij resideerden en een Latijnsche school stichtten.

De Fransche revolutie maakte aan de tegenwoordigheid der „Crutsheeren” te Nederkanne in 1799 een einde. De kloostergoederen werden in beslag genomen en den 6den Juni van dat jaar verkocht aan de gebroeders Jan Matthias en Jan Willem Mesmaker uit Sittard.

Deze twee waren Reguliere Kanunniken van den

H. Augustinus en op hunne beurt zelf ook verdreven uit hun St. Elisabethklooster te Nunhem.

Hun verblijf te Nederkanne was van korten duur. Bereids in 1802 zijn ze allebei overleden en gaan hunne goederen door aankoop over in handen van den kasteelbewoner van Nederkanne, Baron de Thier.

Kanne is van oudsher een oord geweest, waarheen vooral de Maastrichtenaar bij voorkeur zijn wandelingen richtte.

En geen wonder! Collette toch in zijn „Beschrijvingen van de Heerlijkheid Agimont en Nederkanne”, vond op 't einde der 18de eeuw al: „Nederkanne een seer plaisante plaetse... men vindt er brouwhuysen en herbergen, wijn, bier, enz. voor debiterende aan de passanten en die van de plaisierige wandelingen comen te profiteren”.

Kunstschilders, voornamelijk Hollandsche, hebben hier menig doek gepenseeld en de „witte huisjes” van Kanne vermaardheid doen krijgen op tal van schilderijtentoonstellingen.

De pittoreske ligging van Kanne is eenig, maakt 't tot „een van de schoonste hoekjes van het Vlaamsche land”.

En hoe of men Kanne ook bekijkt, 't zij van uit het vijfhonderd meter breede Jekerdal of vanaf een der beide evenwijdig loopende bergruggen, die links en rechts dit dal begrenzen, 't is en blijft „'t liefelijk gelegen dorpke”.

Helaas zijn de vier en twintig millioen kub. m grond, uitgegraven bij den aanleg van het Albertkanaal, niet vervoerd zonder onherstelbare schade aan te richten aan 't Kanner natuurschoon.

En de bouwtrant der laatste jaren heeft ook hier menig huis doen verrijzen dat foeileelijk moet heeten.

Maar toch is en blijft Kanne mooi!

De deelnemers aan de Zomervergadering van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg op den 2den Pinksterdag a.s. zullen zich daarvan kunnen overtuigen.

Jos. Cremers.

N.B. De gegevens voor dit artikel zijn hoofdzakelijk ontleend aan een nog niet in druk verschenen studie: „Een H. Landstichting te Nederkanne in de 17de en 18de eeuw”, door den huidige Pastoor van Canne de Z.Eerw. Heer J. o. s. v a n H e u k e l o m.

GEOLOGISCHE OPMERKINGEN.

Hier mogen enkele geologische aantekeningen volgen van het excursiegebied.

Op den rechteroever van de Jeker verheft zich de St. Pietersberg, die voor het grootste deel uit Maastrichtsch Krijt is opgebouwd. Nabij de Belgisch-Nederlandsche grens zijn goede ontsluitingen in de Bryozoënlaag van het Md.

Dergelijke ontsluitingen zijn ook in de holle wegen op den linker Jekeroever aanwezig.